

Programma Duurzaamheid 2024-2027-2030

Voorwoord

Duurzaamheid is volop in ontwikkeling. Technologie, geopolitieke, maatschappelijke ontwikkelingen en landelijke regelgeving zijn volop in beweging. Wie had een paar jaar geleden gedacht dat er een oorlog op ons continent zou woeden? Dat daardoor de energieprijzen zouden stijgen? En dat we daarom ons aardgasverbruik verminderden? Wie had enige jaren geleden voorspeld dat ons energienet zo intensief gebruikt zou worden dat het op piekmomenten het niet meer aankan? En wie had een jaar geleden van een Soorten Management Plan gehoord? Plannen maken in zo'n dynamische omgeving is niet makkelijk. Een aantal algemene uitgangspunten hoe wij met deze dynamiek omgaan vindt u in dit programma duurzaamheid.

Dit Programma Duurzaamheid moet gezien worden als een programma onder de omgevingswet. Het bevat daarmee zowel beleids(doelen) als uitvoerings-elementen. Het programma duurzaamheid is een uitwerking van het 'samenhangend stappenplan' waar de raad om heeft gevraagd in haar Beleidsakkoord 2022-2026; 'We doen het samen!'

In Best zetten we in op energie besparen, het opwekken van duurzame energie en aardgasvrij verwarmen. Dit doen we samen met inwoners, organisaties en bedrijven.

Samen aan de slag

We hebben elkaar nodig om te bouwen aan een gezond en duurzaam Best. Dit doen we om onze omgeving leefbaar te houden voor onszelf en de generaties na ons. 'De gemeente' zijn we samen; de gemeente als organisatie, inwoners, bedrijven en belangenpartijen.

Gezonder en beter = duurzaam

We stoppen stap voor stap met aardgas en kiezen voor schone duurzame warmte – het liefst van bronnen uit de regio. We besparen op energie door ons gedrag te veranderen en door kleine (bijvoorbeeld tochtstrips) en grote aanpassingen (bijvoorbeeld dubbelglas) aan ons huis te doen. Ook plaatsen we zonnepanelen. We maken Best klimaatbestendiger met meer planten en bomen. Dat is goed voor dieren en insecten, en geeft ons fijne verkoeling in de zomer. De berg afval wordt kleiner, omdat we steeds meer spullen nog een keer gebruiken. We pakken vaker de fiets, eten minder vlees, leggen een groen dak aan.

Dit programma duurzaamheid legt de nadruk op de energietransitie. Het programma is een eerste stap om te komen tot meer samenhang en integraliteit. De hoofddoelen zijn dan ook energie besparen, duurzame warmte en duurzame elektriciteit. Een vervolgstap zou kunnen zijn om naast de energietransitie ook andere duurzaamheidsaspecten mee te nemen in een samenhangend programma. Denk dan aan circulariteit, mobiliteit en biodiversiteit & blauw & groen. Deze onderwerpen worden in dit document als 'subdoelen' genoemd. Naar de mening van het college zou het nu al volledig in een programma inpassen van deze thema's bij de fase waarin de ontwikkelingen zich nu bevinden en afleiden van de operationele uitvoering die wij zeer belangrijk vinden en is bovendien niet wat in het beleidsakkoord gevraagd is.

De rol van de gemeente

Iedereen heeft een eigen rol en taak. Het Rijk heeft gemeentes aangewezen als regisseur van de warmtetransitie. Die rol kan op verschillende manieren ingevuld worden. Er wordt onderscheid gemaakt tussen vier rollen (al zal Best in de praktijk op een combinatie van rollen uitkomen):

De afwachterende regisseur: externe ontwikkelingen zijn leidend;

De integrale regisseur: combineren van opgaven is leidend (veel interne participatie);

De procesregisseur: proces met stakeholders is leidend (veel externe participatie);

De sturende regisseur: gestelde doelstelling is leidend.

Veelal is er (afhankelijk van het onderwerp) sprake van meerdere rollen. In de praktijk is er dus sprake van een combinatie van alle vier de rollen. De rol die de gemeente over het algemeen inneemt is die van de integrale/procesregisseur. De opgaven in de energietransitie zijn zodanig complex dat die alleen, gezamenlijk in samenhang en onderweg lerend kunnen worden ingevuld. Ten aanzien van complexe innovaties stelt Best zich (mede gezien de omvang van de gemeente) zich wat terughoudender op. Wel

nemen we het voortouw (in de regio) als de risico's beheersbaar zijn. En natuurlijk volgen we de regionale en nationale ontwikkelingen waar Best van kan profiteren.

De gemeente (als organisatie) maakt de energietransitie makkelijker. Dit doen we met een helpende hand, allereerst door de Bestenaren enthousiast te maken, zij moeten het tenslotte doen. Ook brengen we partijen bij elkaar. De gemeente luistert naar daarbij naar zorgen, wensen en ideeën van Bestenaren. De gemeente legt uit welke stappen zij zelf gaat zetten, wat inwoners en bedrijven kunnen doen, welke struikelblokken er zijn en hoe we elkaar op weg kunnen helpen.

Het goede voorbeeld

Door het delen van goede voorbeelden maken we duurzame daden tastbaar. Dat kunnen mooie initiatieven zijn van organisaties, maar ook verhalen van 'gewone' Bestenaren die duurzame stappen zetten en de duurzame acties van de gemeente Best zelf. Zo kunnen wij als Bestenaren elkaar op ideeën brengen. En zorgen we voor gezond, groen en duurzaam wonen in onze wijken.

Wethouder Jan Willem Slijper

1. Onze visie

Wat willen we bereiken?

Wij willen een gemeente zijn waar het prettig wonen en werken is. Een gemeente die gezond, inclusief, veilig en toekomstbestendig is en waarmee inwoners, bedrijven en organisaties zich verbonden voelen. En dat is nodig, want de wereld om ons heen en het klimaat verandert. Denk aan de hoge energierekening, hevige regenbuien en hitte in de zomer. De verandering van het klimaat en de gevolgen daarvan zijn dringende problemen. Dat vraagt om ambitieus en daadkrachtig ingrijpen. We willen duurzaam ontwikkelen en overgaan naar een energieneutraal, CO₂-arm en klimaatbestendig Best.

Algemene uitgangspunten.

Duurzaamheid is volop in ontwikkeling. Technologie, maatschappelijke acceptatie en landelijke regelgeving zijn volop in beweging. Dat maakt plannen maken niet eenvoudig. Dit plan is een programma onder de omgevingswet. Het bevat daarmee zowel beleids(doelen) als uitvoeringselementen. Een aantal algemene uitgangspunten liggen ten grondslag aan onze aanpak op het gebied van duurzaamheid. Onderstaand sommen wij deze op.

1. Ontwikkelingen binnen het duurzaamheidsdomein zijn dynamisch. Dit betekent dat we een ingeslagen weg vlot moeten kunnen aanpassen. Oftewel, het doel is bekend, maar de weg ernaar toe kan en zal zeker wijzigen. Door regelmatig te evalueren sturen we bij. Zo zullen we ook dit programma duurzaamheid herijken in 2027.
2. We zijn als gemeente slimme volger op technologiegebied. Best ligt in de Brainport regio. Werkt een nieuwe technologie goed? Dan maakt Best daar graag gebruik van.
3. De schaalgrootte van Best is zodanig dat samenwerking in de regio noodzakelijk is. Dit leidt ertoe dat we actief participeren in regio-overleggen
4. We kunnen het niet alleen en zijn een onderdeel van het 'netwerk Bestse gemeenschap'. We werken dan ook intensief samen met o.a Best Duurzaam. Best Energie, Best Voedsel en de LEV-groep.

Welke doelen gaan we aanpakken?

De hoofddoelen in de energietransitie van Best zijn:

1. **Energiebesparing:** We proberen het energieverbruik te verlagen door gedragsverandering en energiebesparings maatregelen. Hierbij kijken we naar gezinnen, bedrijven en organisaties. Mensen met energiearmoede krijgen hierin bijzondere aandacht.
2. **Duurzame warmte:** We zetten in op het gebruik van duurzame warmtebronnen in plaats van fossiele brandstoffen.
3. **Duurzame elektriciteit:** We zetten in op het gebruik van duurzame elektriciteitsbronnen in plaats van fossiele brandstoffen.

Daarnaast heeft de gemeente Best ook andere doelen voor duurzaamheid. Daar ligt niet de nadruk op binnen dit programma, maar we werken hier ook aan.

Circulariteit: We willen de overgang naar een circulaire economie bevorderen. Dit betekent dat we zuinig zijn op grondstoffen en afval verminderen door middel van hergebruik, recycling en innovatieve productieprocessen.

Mobiliteit: We willen de mobiliteit in Best verduurzamen. Hierbij is het belangrijk dat de CO2-uitstoot kleiner wordt. Ook stimuleren we schoon en efficiënt vervoer.

Biodiversiteit, blauw & groen: We willen dat Best klaar is voor het veranderde klimaat (meer intense regenbuien, hitte & droogte). Dat doen we door water op te vangen, vergroening in het stedelijk gebied en het in stand houden van de biodiversiteit.

Programma Duurzaamheid | 2024 2030

In Best zetten we in op energie besparen, het opwekken van duurzame energie en aardgasvrij verwarmen. Dit doen we samen met inwoners, organisaties en bedrijven.

Hoofddoel

Energiebesparing
Om klimaatverandering tegen te gaan zet de gemeente Best in op energie besparen. De energie die je niet gebruikt, hoef je ook niet te produceren of verspreiden. Dat verlaagt de CO₂-uitstoot. Er zijn verschillende manieren om te besparen als inwoner, organisatie of bedrijf. Je kan klein denken (bijvoorbeeld tochtstrips) of groot (bijvoorbeeld dakisolatie).

Duurzame warmte
Aardgas veroorzaakt CO₂-uitstoot. Om klimaatverandering tegen te gaan moet de CO₂-uitstoot drastisch omlaag. Daarom stapt de gemeente Best over van aardgas naar duurzame warmtebronnen.

Duurzame elektriciteit
Om klimaatverandering tegen te gaan moet gemeente Best de CO₂-uitstoot omlaag brengen. Overstappen van fossiele elektriciteit naar duurzame is een manier om dat te bereiken.

Lange-termijnambitie

CO ₂ -uitstoot	Ambitie	Besparingsopgave
2030	55% reductie t.o.v. 1990	7,6 kiloton CO ₂
2050	95% reductie t.o.v. 1990	5,4 kiloton CO ₂

Gasverbruik	Ambitie	Besparingsopgave
2030	20% reductie t.o.v. 2019	0,16 miljoen kubus gas
2050	Volledig aardgasvrij	0,78 kubus gas

Van het aardgas af
We gaan in Best stap voor stap en buurt voor buurt overstappen op schone energie.

We maken onderscheid tussen verschillende buurten en buurttypen:

- Zoekbuurten
- Bepaarsbuurten
- Lange-termijnbuurten
- Eigen-tempo buurten en buitengebied

We zetten in op zonne-energie
In 2030 bestaat 70% van de totale elektriciteitsproductie uit hernieuwbare elektriciteit.
Vanuit de RES dragen wij in 2030 2 terawattuur (TWh) aan duurzame energie bij aan het Klimaatakkoord.

Speerpunten

Zelf besparen en isoleren
Inwoners, organisaties en bedrijven bewust maken van de noodzaak en meer inzicht geven in de mogelijkheden.

Bewustwording en gedragsverandering
We stimuleren duurzame gedragsverandering bij inwoners, organisaties en bedrijven.

Kleinschalige collectieve duurzame warmteprojecten
We gaan aan de slag om met één of enkele kleinschalige collectieven om een aantal gebouwen aardgasvrij te maken.

Handelingsperspectief voor zoekbuurten
We informeren inwoners in zoekbuurten over no-regret maatregelen en dat er géén grootschalig warmtenet komt vóór 2030.

Onderzoek
We doen onderzoek naar lokale toepassingen van duurzame warmtetechnieken zoals geothermie en aquathermie.

Gebruik maken van de 'zonneladder'
1. Zonnepanelen op daken en gevels.
2. Zonnepanelen op gronden in het dorp.
3. Zonnepanelen op no-regret locaties, zoals bermten.
4. Zonnepanelen op gronden in het buitengebied.

Ontzorgen
Het zo makkelijk mogelijk maken voor inwoners om zonnepanelen aan te schaffen.

Aansluiting netcongestie
In Noord-Brabant is er een stop op grootverbruik aansluitingen (voor afnemen en leveren van elektriciteit). We werken samen met de netbeheerders en andere overheden om dit op te lossen.

Projecten

- De Groene Zone Isoleren Nationaal Isolatie Programma (NIP)
- Energieaanspore
- Warmteprogramma actualiseren
- Programma Bepaarsbuurten
- Onderzoek Warmtetechnieken
- Pilot Heivelden
- Visie en afwegingskader grootschalige energieopwek
Opwek Energie op Rijksvastgoed (OER), zonnepanelen
- De Groene Zone Zonnepanelen

We doen ook projecten die bijdragen aan circulariteit, duurzame mobiliteit en klimaatadaptatie

Strategische visie:
samen met inwoners en ondernemers duurzaamheid vergroten en keuzes maken

Sustainable Development Goals:
7 **OPWAAKELIJKE ENERGIE**
11 **DUURZAAM STEDEN EN NEDERLANDEN**
13 **KLIMAAT**
17 **PARTNERSCHEP OP VOETEN**

RES Metropoolregio Eindhoven:
• Samen met de Metropoolregio Eindhoven streven we ernaar om als eerste regio energieneutraal te zijn.
• De afspraken die we gemaakt hebben in het Samenwerkingsakkoord Metropoolregio Eindhoven sluiten hierbij aan.

Hoe willen we deze doelen halen?

Dit doen we door het organiseren en uitvoeren van projecten. Die kunnen gaan over het verduurzamen van de gemeente Best én het verduurzamen van de gemeentelijke organisatie. Een overzicht van de projecten kunt u lezen in de projectenlijst in de bijlage.

Een duurzamer Best

Denk dan aan bijvoorbeeld De Groene Zone Isoleren, haalbaarheidsonderzoeken voor alternatieven voor aardgas en visie en afwegingskader grootschalige energieopwek. Dit doen we in samenwerking met partners, zoals inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties, woningcorporaties en duurzaamheids- en groenverenigingen. Met andere overheden werken we ook samen, zoals de provincie en de Metropoolregio Eindhoven.

Verduurzamen gemeentelijke organisatie

Daarnaast hebben we als gemeente een voorbeeldfunctie en maken we de gemeentelijke organisatie duurzamer.

Dit doen we ondermeer door Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en inkopen (MVOI) en het verduurzamen van ons vastgoed. 6 februari 2023 heeft de gemeente het manifest MVOI ondertekend. Op 23-01-2024 is het actieplan vastgesteld. De thema's waar de gemeente aandacht aan geeft zijn:

- Klimaat (verminderen & voorkomen van CO2-uitstoot en andere broeikasgassen)
- Milieu (voorkomen van vervuiling van het milieu en het beschermen van de leefomgeving & biodiversiteit)
- Circulair (inzet van nieuwe grondstoffen verminderen en het hergebruiken van materialen)
- Social return (verbeteren kansen banenmarkt voor mensen met een afstand tot de banenmarkt)

Voor het verduurzamen van het gemeentelijk vastgoed streeft de gemeente Best naar een CO2-reductie van 60% in 2030 ten opzichte van 1990. Het doel is om de gebouwen gasloos en nul-op-de-meter te maken. De gemeente Best heeft ongeveer 70 panden in haar bezit.

Beleid

Duurzaamheid in de Omgevingsvisie

Het doel van de Omgevingswet is: *'met het oog op duurzame ontwikkeling, zorgen voor een veilige en gezonde fysieke leefomgeving en een goede omgevingskwaliteit'*. Hierbij staat een goed evenwicht tussen de drie P's centraal: People, Planet en Profit.

Eén van de kerninstrumenten is de Omgevingsvisie. In de omgevingsvisie legt de gemeente haar ambities en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving voor de korte- en lange termijn vast. Hierin staan ook duurzaamheidsdoelen. Deze gaan over:

- het verduurzamen van de woningvoorraad;
- het klimaatadaptief maken van Best;
- in regionaal verband volwaardig bijdrage de CO2 reductiedoelstellingen;
- het circulair maken van producten en diensten van de gemeente Best;
- duurzame energieopwekking;
- woningen uiterlijk 2050 van het aardgas af;
- duurzame mobiliteit.

Een programma werkt de Omgevingsvisie verder uit door middel van aanvullende (beleids)uitgangspunten en maatregelen. De programma's gaan over onderdelen van de fysieke leefomgeving. Een programma is een beleidsdocument en is bindend voor de overheid die het vaststelt. Het programma bevat maatregelen voor o.a. de ontwikkeling, het gebruik, het beheer, de bescherming of het behoud van de fysieke leefomgeving.

In de Omgevingsvisie van de gemeente Best staat dat een programma energietransitie wordt opgesteld. Daar is dit programma duurzaamheid en het warmteprogramma een uitwerking van.

Duurzaamheid in het beleidsakkoord

De raad vraagt in het beleidsakkoord om een "samenhangend stappenplan duurzaamheid". Dit programma vult dat in. In dit document leest u de doelen en ambities per onderwerp. Het projectenoverzicht vertelt welke stappen we nemen om deze te behalen, onder andere voor het verduurzamen van maatschappelijk vastgoed. In hoofdstuk 6 leest u meer over communicatie en participatie.

De raad gaf ook aan doelstellingen, ambities en financiën tegen elkaar af te willen weten. Dit document bevat niet verschillende financiële scenario's. U kunt hierin niet het antwoord lezen op de vraag 'Wat zijn de financiële gevolgen van doelstelling A of B kiezen?' Dit komt, enerzijds omdat bepaalde trajecten vanuit het Rijk gedekt worden, maar dan ook slechts gericht ingezet kunnen worden (o.a. de gelden voor energiearmoede) zodat hier beperkte keuzevrijheid is. Daarnaast zijn voor sommige projecten de uitvoeringskosten en de mogelijke landelijke dekking nog niet bekend zijn. Hierover leest u meer in het hoofdstuk 7 Financiën & Monitoring.

Ook heeft de raad gevraagd om een prioritering van 3 Global Goals. Er is besloten om er niet drie uit te kiezen, maar als eerste stap alle punten in de kadernota te koppelen aan één of meerdere global goals en zo werkender weg de PDCA-cyclus aan de Global Goals te koppelen

Het beleidsakkoord benoemt ook andere duurzaamheidsdoelstellingen:

- in 2050 van het gas af (zie Warmteprogramma);
- ondersteunen inwoners kleine portomonee bij energietransitie (zie het project energiearmoede in projectenoverzicht);
- de groene 1.0 verlengen (zie De Groene Zone Zonnepanelen 1.1 in het projectenoverzicht);
- deelnemen aan het regionale project de groene zone 2.0 (zie de De Groene Zone Isoleren in het projectenoverzicht);
- ondersteunen woningbouwcorporaties bij verduurzaming (wordt ingevuld via het bestuurlijk en projectenoverleg);
- verduurzamen bedrijven en bedrijventerreinen (zie projectenoverzicht);
- het actualiseren van het afwegingskader duurzame energie (zie projectenoverzicht).

Duurzaamheid in de Samenwerkings- & uitvoeringsprogramma van de RES

Het doel van de RES Metropoolregio Eindhoven is een CO2-neutraal energiesysteem in 2050. Daarvoor is een Samenwerkings- & uitvoeringsprogramma gemaakt. De focus ligt op de volgende thema's:

- Besparing;
- Warmte (gebouwde omgeving);
- Grootschalige duurzame opwek van elektriciteit;
- Energiesysteem;

- Participatie & Eigendom.

Deze thema's pakt de RES op in werkgroepen en coalities. In de werkgroepen zitten gemeentes en andere partijen. De RES doet verschillende projecten. De overheden en andere partijen die meedoen aan een project wisselen. Een voorbeeld hiervan is De Groene Zone Isoleren. Uitgangspunt is dat wij actief in de regio opereen en hier ook ruimte in de agenda van onze medewerkers voor maken. Zo zijn we bestuurlijk trekker van de werkstroom Besparing gebouwde Omgeving (o.a. Groene Zone 1.1, Groene Zone 2.0, Soorten Management Plan, verduurzaming bedrijventerreinen, contacten lokale energie coöperaties) en Opwekking Energie op Rijksgronden (voor de A2). Ook participeren we ambtelijk ook actief in deze onderwerpen.

Duurzaamheid en het Warmteprogramma

In januari 2022 heeft de gemeenteraad van Best de Transitievisie Warmte vastgesteld. Aangegeven is dat we deze Transitievisiewarmte na 2 jaar zouden bijstellen. Dit omdat de wettelijke termijn van vijf jaar gezien de dynamiek in dit veld te lang werd geacht. Deze bijstelling heeft vorm gekregen in het warmteprogramma. Dit is een actualisering van de Transitie visie Warmte. Dit stuk wordt u separaat aangeboden en geeft verdere richting aan de lokale warmtetransitie. Verschillende nationale ontwikkelingen hebben invloed om de warmtetransitie in Best. Denk dan aan bijvoorbeeld de Wet Gemeentelijke Instrumenten Warmtetransitie (WGIW) en netcongestie.

In de Transitievisie Warmte heeft de gemeente Best opgedeeld in vier categorieën:

- Zoekbuurten
In deze buurt(en) zien we de mogelijkheid om nu al samen aan de slag te gaan. Dat betekent dat we voor deze buurten verder onderzoeken of het haalbaar is om op korte termijn over te stappen op duurzame warmte.
- Bespaarbuurten
In een aantal wijken of buurten kunnen we veel aardgas besparen door te isoleren. In deze wijken willen we dit samen oppakken.
- Eigen tempobuurten
Er zijn wijken en buurten waar woningen het beste met een individuele oplossing duurzaam verwarmd kunnen worden. Daar laten we inwoners dit op hun eigen tempo doen zodat ze dit op voor hen goede, natuurlijke momenten kunnen doen.
- Lange-termijnbuurten
Sommige wijken en buurten kunnen best goed met collectieve of kleinschalig collectieve oplossingen aardgasvrij worden. Dat gaan we alleen nog niet overall doen. We beginnen met de zoekbuurten. Lange termijn buurten komen dus pas na 2030.

In 2023 heeft de gemeente Best de 'wijkpaspoorten' vastgesteld. Twee buurten kregen een andere indeling daarin toegewezen. Wilhelminadorp wordt een zoekbuurt, in plaats van een bespaarbuurt. Schutboom wordt een eigen-tempobuurt in plaats van een bespaarbuurt.

De buurten waar de gemeente Best als eerste gaat zoeken naar mogelijkheden om aardgasvrij te verwarmen zijn: een deel van Heivelden, Naastenbest en Wilhelminadorp. Een grootschalig warmtenet lijkt haalbaar in de zoekbuurten Naastenbest en Wilhelminadorp, als we kijken naar de warmte die de gebouwen daar afnemen. Het aanbod van warmte is lastiger. Best heeft nu geen (groot)schalige warmtebronnen. Geothermie en aquathermie zouden mogelijkheden kunnen zijn.

Daarom gaat de gemeente Best kijken naar mogelijkheden voor kleinschalige collectieve warmteoplossingen in de zoekbuurten. Dit is uitvoerbaar voor de gemeente. Het omzeilt de externe afhankelijkheden bij een grootschalig warmtenet. Ook doet de gemeente hiermee ervaring op met het aardgasvrij maken van woningen.

Uitdagingen

Verduurzaming brengt uitdagingen met zich mee. Denk aan het actuele probleem dat het elektriciteitsnet vol is. Grootverbruikers in Best kunnen nu geen aansluiting krijgen voor het afnemen of leveren van energie. Of er is schaarste aan materialen en installateurs.

Daarnaast moet de gemeente zorgen voor bescherming van diersoorten, zoals vleermuizen, gierzwaluwen en huismussen. Die komen voor in de gebouwde omgeving. De Wet natuurbescherming (Wnb, inmiddels Omgevingswet) verbiedt het vernietigen, doden en verwonden van beschermde diersoorten, en het wegnemen van hun verblijfplaatsen. Dit raakt verschillende verduurzamingsmaatregelen, zoals isolatie en het plaatsen van zonnepanelen.

Dit soort ontwikkelingen vraagt van de gemeente dat zij snel anticipeert en flexibel op de deze inspeelt. Wij zien dit als uitdagingen die we graag aanpakken in onze reis naar een duurzamer Best!

2. Hoofddoel: Energiebesparing

Lange termijn ambitie

Onze lange termijn ambitie op energiebesparing is het verlagen van de CO₂-uitstoot. We hebben precieze doelen gesteld voor 2030 en 2050.

Doelen

Het Coalitieakkoord 2021-2025 van het Rijk heeft als doel om in 2030 een CO₂-reductie van 55% te realiseren, vergeleken met het referentiejaar 1990¹. Steeds minder broeikasgassen uitstoten draagt bij aan het voorkomen van klimaatverandering.

Voor 2050 hebben we ambitieuze doelen gesteld om de CO₂-uitstoot te verkleinen en aardgasvrij te worden. Het Klimaatakkoord heeft als doel om een CO₂-reductie van 95% te bereiken, vergeleken met het referentiejaar 1990². Het is nodig om grote veranderingen in ons energieverbruik en onze energievoorziening te realiseren.

Deze doelen voor 2030 en 2050 zijn gebaseerd op nationale regelgeving. Het doel van die afspraken is het verkleinen van de klimaatimpact en het bevorderen van duurzaamheid.

Speerpunten

Besparen en isoleren

Om klimaatverandering tegen te gaan, zetten we als gemeente vol in op energiebesparing. Het idee is simpel, maar krachtig:

"Energie die je niet gebruikt, hoeft niet (extra) te worden opgewekt."

Voor nieuwe ontwikkelingen zoals nieuwe woningen is daarom de ambitie dat zij nul-op-de-meter (NOM) zijn. Dat betekent dat de hoeveelheid verbruikte energie gelijk is aan de hoeveelheid opgewekte energie.

Daarnaast ontwikkelt *biobased bouwen* zich steeds sneller. Met biobased bouwen wordt er voor het bouwen gebruik gemaakt van biologische materialen uit de natuur. De ambitie is om biobased bouwen te stimuleren en te bevorderen in projecten. Met biobased bouwen kan juist CO₂ worden opgeslagen wat de impact positief kan maken.

Ook voor bestaande bebouwing leidt besparing direct of indirect tot vermindering van de CO₂-uitstoot. Als inwoner, organisatie of bedrijf kun je op verschillende manieren bijdragen aan energiebesparing. Of je nu kleine maatregelen neemt, zoals het aanbrengen van tochtstrips, of grotere investeringen doet, zoals dakisolatie, elke stap in de richting van energiebesparing draagt bij aan een duurzamere samenleving. Houd bij isoleren ook rekening met ventileren. Dat is belangrijk om het binnenklimaat goed te houden.

Bewustwording en gedragsverandering

Bewustwording speelt een belangrijke rol. We willen inwoners, organisaties en bedrijven bewust maken van de noodzaak om energie te besparen. Ook willen we hen vertellen wat ze zouden kunnen doen. Samenwerking is hierin van grote waarde. Gedragsverandering is een complex proces waarvoor een algemene aanpak nodig is. We gaan actief duurzame gedragsverandering aanmoedigen bij inwoners, organisaties en bedrijven. Dit kan alleen worden bereikt door samen te werken met alle betrokken partijen.

Door gezamenlijk de uitdaging aan te gaan en actie te ondernemen, kunnen we een positieve impact hebben op het klimaat en streven naar een duurzamere toekomst voor Best.

3. Hoofddoel Duurzame warmte

Dit hoofdstuk is een samenvatting van het warmteprogramma.

Lange termijn ambitie

In Best gaan we stap voor stap over naar schone energie. Het doel is om aardgasvrij te worden. We zullen daarbij rekening houden met de verschillende buurten en buurttypen in onze gemeente.

1) <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/klimaatverandering/klimaatbeleid>

2) <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/klimaatverandering/klimaatakkoord/wat-is-het-klimaatakkoord>

Doelen

Daarnaast willen we 20% minder aardgas gebruiken in 2030, vergeleken met het referentiejaar 2019. Deze besparingsdoelstelling heeft als doel om efficiënter gebruik te maken van aardgas en de afhankelijkheid ervan te verminderen. In 2050 is de ambitie dat gemeente Best aardgasvrij is.

Speerpunten

Hier leest u korte samenvatting. Details vindt u in warmteprogramma.

Duurzame warmteprojecten op locaties waar kleinschalige collectieve haalbaar lijken

De gemeente Best gaat aan de slag met één of enkele kleinschalige collectieven om een aantal gebouwen aardgasvrij te maken. Denk dan aan straatniveau, of een flatgebouw of enkele gebouwen die op één gezamenlijk systeem aangesloten worden. Dit gebeurt in het algemeen met collectieve warmtepompen. Het zou ook kunnen met aquathermie en restwarmte. Verschillende factoren spelen een rol bij het kiezen van een locatie: bebouwingsdichtheid, warmtevraag, eigendom, initiatief van bewoners en vervangingsopgave (denk dan aan andere werkzaamheden die al gepland zijn, zoals aan waterleidingen).

Projecten om toe te werken naar isolatie en/of andere bespaarstappen in bespaarbuurten

De gemeente Best gaat een Programma bespaarbuurten maken. Hierin komen de volgende elementen: een aparte doelstelling voor 2030, een plan van aanpak (een lijst met diverse projecten) en een samenwerking met woningbouwcorporaties en VvE's. De Groene Zone Isoleren draagt ook bij aan dit doel. Dit is een regionaal project, voor alle inwoners van Best.

Een tijdlijn en handelingsperspectief voor zoekbuurten

Veel inwoners uit zoekbuurten vragen zich af wanneer hun huis 'aan de beurt' is. Een grootschalig warmtenet is in ieder geval niet gerealiseerd vóór 2030. Inwoners worden aangeraden om no regret maatregelen te treffen, denk dan aan het besparen van energie met gedragsverandering en kleine maatregelen, het verbeteren van de isolatie van de woning (dak, vloer, glas, spouw) of het aanbrengen van zonnepanelen.

Continuïteit van onderzoeken naar warmtetechnieken

De gemeente Best initieert en stimuleert onderzoeken naar lokale toepassing van duurzame warmtetechnieken, zoals geothermie en aquathermie.

Aardgasvrij gemeentelijk vastgoed

Het doel van de gemeente Best is een CO2-reductie van 60% in 2030 ten opzichte van 1990 in haar vastgoed. Het doel is om de gebouwen gasloos en nul-op-de-meter te maken. De gemeente Best heeft ruim 60 panden in haar bezit.

Communiceren en participeren met inwoners en andere stakeholders

De gemeente Best communiceert regelmatig over duurzaamheid. Participatie zetten we in waar nodig bij projecten. Denk dan aan zoekbuurten waarin in clusters gewerkt gaat worden met een aardgasvrij project.

Actualisatie van het warmteprogramma in 2026

De ontwikkelingen in de warmtetransitie gaan snel. Daarom heeft de gemeenteraad besloten in 2022 om het beleid elke twee jaar te actualiseren. In 2026 zal het warmteprogramma dus geactualiseerd worden.

4. Hoofddoel Duurzame elektriciteit

Lange termijn ambitie

Onze lange termijn ambitie is om duurzame elektriciteitsbronnen te gebruiken, in plaats van fossiele brandstoffen.

Doelen

De metropool regio Eindhoven (MRE) heeft als doel 2 terrawattuur (TWh) aan duurzame energie in 2030 (wind en zon). 2 TWh is vergelijkbaar met 2000 hectare aan zonnenvelden. Dit draagt bij aan het nationale Klimaatakkoord. Dit staat in onze regionale energiestrategie (RES). De gemeente Best is onderdeel van de MRE en staat achter dit doel.

De gemeente Best draagt bij aan de doelstelling van de RES MRE door in te zetten op zonnenvelden. Onze aandacht ligt op het gebruikmaken van zonne-energie als belangrijke bron van hernieuwbare elektriciteit. We streven ernaar dat in 2030 70% van de totale elektriciteitsproductie in onze gemeente afkomstig is van hernieuwbare bronnen. Best wil haar afhankelijkheid van fossiele brandstoffen verklei-

nen en overstappen naar duurzame energie. We zullen investeren in de ontwikkeling van zonne-energieprojecten. We werken samen met verschillende partijen om deze ambitieuze doelen te behalen.

Speerpunten "Zonneladder"

De gemeente Best gebruikt de zogenoemde "zonneladder" bij de overstap van fossiele elektriciteit naar duurzame energiebronnen:

1. Als eerste willen we zonnepanelen stimuleren op daken en gevels van gebouwen in de gemeente Best.
2. Daarnaast streven we naar de plaatsing van zonnepanelen op gronden binnen het dorp. Hierbij kijken we naar ruimtelijke inpassing en steun vanuit de lokale bevolking.
3. Zonnepanelen op no regret locaties, zoals bermen.
4. Voor het buitengebied willen we ook mogelijkheden onderzoeken voor de installatie van zonnepanelen op geschikte gronden.

Ontzorgen

Naast het bevorderen van duurzame elektriciteit, is het ook ons doel om inwoners zo veel mogelijk te ontzorgen. We willen het voor hen zo makkelijk mogelijk maken om zonnepanelen aan te schaffen, door het geven van informatie, hulp en het faciliteren van samenwerking met betrouwbare partijen.

Aanpakken netcongestie

In Noord-Brabant is er een stop voor grootverbruikersaansluitingen. Dat is een aansluiting groter dan 3x 80 Amp. Dit geldt voor het afnemen en leveren van elektriciteit. Het verzwaren van bestaande aansluitingen/het krijgen van een nieuwe is voor langere tijd niet mogelijk.

De netbeheerder (Enexis) werkt aan meerdere oplossingen, maar de belangrijkste is de verzwarening en uitbreiding van het elektriciteitsnetwerk. Dan komt er weer ruimte vrij op het net. De gemeente Best ondersteunt netbeheerders bij het uitbreiden van het net. Ook onderzoeken we hoe vraag en aanbod beter gekoppeld kan worden, onder andere door het opslaan van energie (zoals batterijen).

Binnen de Regionale Energiestrategie Metropoolregio Eindhoven (RES MRE) wordt hiervoor samen met o.a. overheden en netbeheerders gewerkt aan het Uitvoeringsprogramma Toekomstbestendig Energiesysteem Brainport (UTEB). Het doel van dit uitvoeringsprogramma is om meer ruimte te creëren op het netwerk door uitbreiding. Hierbij wordt ook gekeken naar prioritering om te bepalen waar de uitbreiding als eerste plaats zou moeten vinden.

De uitbreiding vraagt ook lokaal in Best veel inzet. We werken aan (de voorbereiding van) de uitbreiding van het hoogspanningsstation aan de Ploegstraat. Ook houden we ons bezig met middenspanningsstations en kleinste typen stations op buurt- en straatniveau

5. Subdoelen circulariteit, mobiliteit en biodiversiteit, blauw & groen

Circulariteit, mobiliteit en water & groen vormen subdoelen binnen het Programma Duurzaamheid.

Circulariteit

Bij circulariteit streven we naar een lange termijn ambitie van hergebruik. We richten ons op het verduurzamen van bedrijventerreinen en het bevorderen van circulaire processen. Voor nieuwe ontwikkelingen en bij herinrichtingen is de ambitie om (ook) gebruik te maken van gebruikte materialen.

De gemeente Best is bezig met richtinggevende kaders voor het Afvalbeheer 2028. Dat gaat om de vragen wat, hoe en wie. Denk dan aan onderwerpen zoals wijze van inzamelen van PMD, voor- of nascheiding, gft-inzameling o.a. bij hoogbouw en invoering principe 'vervuiler betaalt'.

Mobiliteit

Voor mobiliteit is onze lange termijn ambitie om de CO2 uitstoot te verminderen en de luchtkwaliteit te verbeteren. We stimuleren verplaatsingen te voet, met de fiets en het openbaar vervoer waarmee we het autogebruik verminderen. Om mobiliteit met de auto te verduurzamen stimuleren we elektrisch autogebruik en de daarbij horende oplaadmogelijkheden.

Er komt een programma duurzame mobiliteit. Daarnaast wordt een Regionale Mobiliteitsvisie ontwikkeld en een Multi Modaal Mobiliteits Pakket opgesteld. De forse regionale woningbouwopgave en de regionale mobiliteitsontwikkelingen hebben een forse impact op het mobiliteitssysteem in de regio en in Best. In 2024 voeren we een onderzoek uit naar de impact van deze ontwikkelingen in Best. Met het onderzoek ontstaat inzicht in de mogelijke keuzes en kansen die zich daarbij voordoen. Op deze manier wordt naar de regio actief uitgedragen, waar we voor staan en aan willen werken.

Biodiversiteit, blauw & groen

Water & groen spelen een belangrijke rol in het opvangen van de gevolgen van klimaatverandering (klimaatadaptatie). We willen inwoners en bedrijven aanmoedigen om op een andere manier om te gaan met water en groen. Hierbij hebben we speerpunten zoals het vervangen van verharding (tegels) door groen, wateropvang voor droge periodes, het voorkomen van wateroverlast en het tegengaan van hitte.

De gemeente Best bereid momenteel een Groen- en Biodiversiteitsprogramma (GBP) voor. In het Verstedelijkingsakkoord Stedelijk Gebied Eindhoven (2022) staat als afspraak dat de binnenstedelijke groennorm van ten tenminste 8 vierkante meter nieuw groen per nieuwe woning. Gemeente Best onderzoekt hoe en waar deze groennorm vorm te geven.

6. Communicatie & participatie

Voor het programma duurzaamheid is samenwerking noodzakelijk. De gemeente kan haar duurzaamheidsdoelstellingen niet alleen behalen. Daarvoor hebben we inwoners, organisaties en bedrijven nodig.

Communicatie

Gedragverandering van inwoners is belangrijk bij het realiseren van duurzaamheidsdoelstellingen van de gemeente. Communicatie speelt hierbij een belangrijke rol. Het maakt inwoners bewust van hun gedrag en het moedigt hen aan om duurzame keuzes te maken. We zetten hier de komende periode samen met onze partners zoals Best Duurzaam, IVN, Best Energie en de LEVgroep. Ook informeren we inwoners over subsidiemogelijkheden door middel van campagnes en informatieavonden.

Naast bewustwording is het van belang om inwoners concrete handvatten te bieden om duurzamer te leven. Dit kan bijvoorbeeld door ze te ontzorgen bij het isoleren van hun huis (De Groene Zone Isoleren). We informeren inwoners, zodat zij weten wat ze kunnen doen om bij te dragen aan duurzame doelstellingen.

Een andere belangrijke factor bij gedragsverandering is sociale normen. Inwoners worden sterk beïnvloed door de normen en waarden van hun omgeving en gemeenschap. Het is daarom van belang om duurzaam gedrag te stimuleren en te belonen. Ook inspireren we inwoners door voorbeelden te delen over hoe anderen verduurzaamd hebben.

Effectieve communicatie begint bij het bepalen van de doelgroep. Door te weten wie de doelgroep is en wat hun waarden zijn, kan de gemeente gerichte communicatie-uitingen ontwikkelen. Het is belangrijk om hierbij verschillende communicatiekanalen te gebruiken, zodat inwoners op verschillende manieren worden bereikt.

De communicatie aan inwoners wordt dus afgestemd op hun leefwereld en vindt dus specifiek en gericht plaats. Deze kan per wijk(deel) verschillen. We communiceren aan de hand van concrete uitvoeringsprojecten. Daarnaast komt een apart (regionaal) traject voor verduurzaming van bedrijven en bedrijfsterreinen.

Participatie

We raadplegen onze partners en inwoners over dit programma. Voor het warmteprogramma hebben we gesprekken gevoerd met partners, zoals woningbouwcorporaties en netbeheerders. We hebben op de markt gestaan om inwoners te bevragen over aardgasvrij. Ook hebben we een vragenlijst uitgezet bij het inwonerspanel voor het programma duurzaamheid. Hier hebben 721 mensen aan meegedaan (zie bijlage 5 Duurzaamheid in de gemeente Best).

Het inwonerspanel heeft ook vragen beantwoord over het Warmteprogramma. Daar deden 739 mensen aan mee. U kunt het onderzoek lezen in het Warmteprogramma, zie Bijlage 1: peiling Warmteprogramma (door I&O Research).

Bij de uitvoering van het programma duurzaamheid zoeken we de samenwerking op met inwoners, bedrijven en instellingen. Communicatie en participatie is een onderdeel van onze werkzaamheden. De vorm hangt af van het project. Ook ontwikkelen we nieuwe duurzaamheidsacties op basis van wat inwoners aangaven te missen in het inwonerspanel (zie bijlage 5 Duurzaamheid in de gemeente Best).

7. Financiën & Monitoring

Dit programma duurzaamheid voeren we uit met verschillende projecten. Voor sommige projecten hebben we al geld voor geregeld. Of we ontvingen vanuit het Rijk subsidie, denk dan aan de energiere-moede gelden en het Nationaal Isolatieprogramma. Voor andere projecten zijn de uitvoeringskosten nog niet bekend. Bijvoorbeeld: mogelijk komt er een warmtenet in Best. We zijn nog aan het onderzoeken of er bronnen zijn om een warmtenet op aan te sluiten. De kosten van het warmtenet voor de gemeente zijn dus onbekend. Het voorliggende programma wordt met de huidige beschikbare middelen uitgevoerd. Via de Planning & Control cyclus zullen we vragen om aanvullend budget om als hiertoe aanleiding is. Eventueel dienen we hiertoe een apart voorstel in bij de raad.

Monitoring

Monitoring is niet eenvoudig, omdat cijfers op het niveau van Best onbekend zijn of pas na een aantal jaren opgeleverd kunnen worden. De gemeente Best wil haar CO2 uitstoot verminderen ten opzichte van 1990. Nu is het niet bekend wat de CO2 uitstoot van de gemeente Best is in 1990. Het vroegste jaartal dat te vinden is via de klimaatmonitor is 2010. Het CBS heeft berekend dat de CO2 uitstoot in 2017 gelijk was aan die in 1990. Daarom doen we de aanname dat de dit voor de gemeente Best ook geldt. Bij de besparingsdoelen (CO2 en aardgas) kijken we niet naar waardoor die specifiek wordt veroorzaakt.

CO2 uitstoot in Best in 2017 CO2 uitstoot in Best in 2022 CO2 uitstoot in Best in 2030 (doel 55% reductie)
CO2 uitstoot in Best in 2050 (doel 95% reductie) Hoeveel moet de CO2 uitstoot dalen elk jaar, om de doelen te halen?

CO2 uitstoot in Best in 2017	CO2 uitstoot in Best in 2022	CO2 uitstoot in Best in 2030 (doel 55% reductie)	CO2 uitstoot in Best in 2050 (doel 95% reductie)	Hoeveel moet de CO2 uitstoot dalen elk jaar, om de doelen te halen?

227 kton ¹	163 kton ² . Dat betekent dat de CO2 uitstoot in 2017-2022 met 28% is gedaald.	102,15 kton	11,35 kton	Voor 2030: (163-102,15)/8 = 7,6 kton Voor 2050: (163-11,35)/28= 5,4 kton
-----------------------	---	-------------	------------	---

Ook wil de gemeente Best haar aardgasverbruik verminderen.

Aardgasverbruik in Best in 2019	Aardgasverbruik in Best in 2022	Aardgasverbruik in Best in 2030 (doel 20% reductie)	Aardgasverbruik in Best in 2050	Hoeveel moet het aardgasverbruik dalen elk jaar, om de doelen te halen?
16 miljoen m3 (woningen) 9,669 miljoen m3 (bedrijven en instellingen) ³ Totaal: 25,669 miljoen m3	13,3 miljoen m3 (woningen) 8,529 miljoen m3 (bedrijven en instellingen) ⁴ Totaal: 21,829 miljoen m3 Dat betekent dat het aardgasverbruik met 15% gedaald is.	20,5352 miljoen m3	0	Voor 2030: (21,829-20,5352)/8 ≈ 0,1617 miljoen m3 Voor 2050: 21,829/28=0,7796 miljoen m3

Daarnaast heeft de gemeente Best het doel dat in 2030 70% van de alle elektriciteitsproductie uit hernieuwbare elektriciteit bestaat.

Jaartal	Hernieuwbare elektriciteit (TJ) ⁵	Energieverbruik van elektriciteit (TJ) ⁶	Percentage duurzame energie opwek
2019	52	727	7%
2020	85	712	12%
2021	106	696	15%
2022	Nog niet bekend	Nog niet bekend	Nog niet bekend
2023	Nog niet bekend	Nog niet bekend	Nog niet bekend

De stand van zaken en voortgang wordt landelijk bijgehouden op de openbare website klimaatmonitor: <https://klimaatmonitor.databank.nl/dashboard/dashboard/>. Daarin staat 1. de CO2-uitstoot van Best van elk jaar, 2. het electriciteits- en aardgasverbruik en 3. duurzame energieopwekking. Elk jaar kijken we of we op weg zijn ons doel te behalen. Hebben we ons jaarlijks doel niet gehaald? Dan onderzoeken we hoe dat komt. We kijken wat we kunnen doen om het doel het jaar erop wél te halen. Deze manier van monitoring zal gehanteerd worden tijdens de Planning & Control-cyclus.

2) <https://klimaatmonitor.databank.nl/dashboard/dashboard/co2-uitstoot>

1) <https://klimaatmonitor.databank.nl/dashboard/dashboard/co2-uitstoot>

4) <https://klimaatmonitor.databank.nl/dashboard/dashboard/energieverbruik>

3) <https://klimaatmonitor.databank.nl/dashboard/dashboard/energieverbruik>

6) <https://klimaatmonitor.databank.nl/dashboard/dashboard/hernieuwbare-energie>

5) <https://klimaatmonitor.databank.nl/dashboard/dashboard/hernieuwbare-energie>

BIJLAGE 1

Beleidskader

Dit document volgt uit bestaand beleid, zoals:

Beleidsakkoord 2022-2026; 'We doen het samen!' (<https://www.gemeentebest.nl/data/downloadables/1/1/3/2/3/raadsbreed-beleidsakkoord-2022-2026.pdf>)

Omgevingsvisie Best (https://www.bugelhajema.nl/bestanden/Best/20230602_5184_Omgevingsvisie_Best_V7_low%20res.pdf)

Transitievisie Warmte 1.0 (<https://www.gemeentebest.nl/data/downloadables/1/1/0/2/9/transitievisie-warmte-gemeente-best.pdf>)

De Regionale Energiestrategie 1.0 van Metropool Regio Eindhoven (<https://energieregionre.nl/PageByID.aspx?sectionID=226876&contentPageID=2053730>)

Samenwerkings- en Uitvoeringsprogramma van de Metropool Regio Eindhoven (<https://energieregionre.nl/PageByID.aspx?sectionID=239559&contentPageID=2256803>)

Visie Duurzame Energieopwekking Buitengebied (<https://www.gemeentebest.nl/data/downloadables/9/9/2/8/visie-duurzame-energieopwekking-buitengebied-best.pdf>)

Visie Bedrijventerreinen (<https://www.gemeentebest.nl/data/downloadables/1/0/4/5/0/bedrijventerreinenvisie-gemeente-best.pdf>.)

BIJLAGE 2

Projectenlijst (kort)

Projectenlijst	Deadline	Hoofddoel
Verduurzamen bedrijven	Doorlopend	Overkoepelend
Laadpalenbeleid (auto + fiets)	Doorlopend	Overig (mobiliteit)
Delta Rhine Corridor	Doorlopend	Overig (energieopwekking overig)
Verduurzaming evenementen	Doorlopend	Overkoepelend
Afwegingskader energieopwekking buitengebied Best	Doorlopend	Duurzame elektriciteit
Gemeentelijk vastgoed	2030	Overkoepelend
Green deal zorg	Doorlopend	Energiebesparing
Zon op en langs snelwegen (OER)	Doorlopend	Duurzame elektriciteit
Verduurzaming maatschappelijk vastgoed niet in eigendom van de gemeente	Doorlopend	Overkoepelend
Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen	2025	Overig duurzaam
Ondersteuning verduurzaming nieuwbouw en herinrichting	Doorlopend	Overkoepelend
Project Verduurzamen VvE's	2030	Overkoepelend
Natuurinclusief (ver)bouwen	Doorlopend	Overkoepelend
De groene Zone Isoleren	2030	Energiebesparing
De Groene Zone Zonnepanelen 1.1	2030	Duurzame elektriciteit
Verduurzaming woningen	Doorlopend	Overkoepelend
Subsidieregeling duurzame maatschappelijke initiatieven	Doorlopend	Overkoepelend
Soorten Management Plan	Doorlopend	Energiebesparing
Energiearmoede (onder andere energiecoaches)	Doorlopend	Energiebesparing
Verduurzaming erfgoed	Doorlopend	Overkoepelend
Regionale Energiestrategie (RES)	Doorlopend	Overkoepelend
Regio prestatieafspraken	Doorlopend	Overkoepelend
Best in balans: een gebiedsgericht programma	Doorlopend	Duurzame elektriciteit
Netcongestie	Doorlopend	Duurzame elektriciteit
Businesscase kleinschalig collectief Heivelden (deels) uitvoeren (Uitwerking warmteprogramma)	2024/2025	Duurzame warmte
Opstellen projectinitiatiedocument (PID) of wijkuitvoeringsplan (WUP) voor Heivelden (deels) (Uitwerking warmteprogramma)	2025	Duurzame warmte
Marktverkenning (Uitwerking warmteprogramma)	2025	Duurzame warmte
Rolbepaling gemeente in project (Uitwerking warmteprogramma)	2025	Duurzame warmte
Verkenning welke potentie er is voor andere kleinschalige collectieven (Uitwerking warmteprogramma)	Doorlopend	Duurzame warmte
Programma Bespaarbuurten opstellen met doelstelling 2030, aanpak om het doel te bereiken en vorm van samenwerking met woningcorporaties en VvE's (Uitwerking warmteprogramma)	2024/2025	Overkoepelend
Uitvoeren Programma Bespaarbuurten (Uitwerking warmteprogramma)	2025/2026/2027	Overkoepelend
Handelingsperspectief per buurt(type) communiceren na vaststelling warmteprogramma (Uitwerking warmteprogramma)	2024	Duurzame warmte

Stimuleren van en deelname aan toekomstige onderzoeken naar duurzame warmtetechnieken en diens lokale toepassing (Uitwerking warmteprogramma)	Doorlopend	Duurzame warmte
Voortzetten periodieke afstemming communicatie (Uitwerking warmteprogramma)	Doorlopend	Overkoepelend
Uiterlijk eind 2027 actualisatie Warmteprogramma opstellen (Uitwerking warmteprogramma)	2027	Duurzame warmte
Periodiek leerervaringen ophalen (Uitwerking warmteprogramma)	Doorlopend	Duurzame warmte
Actief deelnemen aan de regionale communities of practice (Uitwerking warmteprogramma)	Doorlopend	Duurzame warmte

BIJLAGE 2

Toelichting belangrijkste projecten

Project	<i>De Groene Zone Isoleren</i>
Omschrijving	<p>Voor de haalbaarheid van de energietransitie is besparen op energie belangrijk. Energie die je niet gebruikt, hoef je ook niet op te wekken. Om isoleren bij onze inwoners aan te moedigen werken we onder meer regionaal aan het project De Groene Zone Isoleren.</p> <p>De Groene Zone Isoleren is een regionaal samenwerkingsproject. Het is een vervolg op een eerder succesvol samenwerkingsproject De Groene Zone Zonnepanelen. De Groene Zone Isoleren gaat om het uitvoeren van isolatiemaatregelen bij woningen.</p> <p>Als eerste stap wordt de woning van de inwoner helemaal doorgelicht. De inwoner krijgt een maatwerkadvies voor energiebesparing. Ook ontzorgt de gemeente de woningeigenaar van het begin tot het einde van het project. Inwoners met beperkte financiële mogelijkheden kunnen ook meedoen aan dit project, zij kunnen hiervoor een lening aangaan bij het Nationaal Warmtefonds. De eigenaar betaalt een vaste bijdrage voor rente en aflossing van het aankoopbedrag.</p> <p>Alle woningen krijgen ook een indicatief energielabel na realisatie van (een deel van) de geadviseerde maatregelen.</p> <p>Nationaal Isolatie Programma (NIP)</p> <p>De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland heeft een Specifieke Uitkering (SpUK) Lokale Aanpak Isolatie. Gemeente Best heeft deze SpUK gelden ontvangen om slecht geïsoleerde woningen (labels D, E, F of G) te verduurzamen. Heeft een woning geen energielabel? Dan wordt er gekeken naar het aantal slecht/niet geïsoleerde bouwdelen (bijvoorbeeld de vloer, dak). Minimaal 80% van de woningen die de gemeente isoleert, moet een lagere WOZ-waarde hebben dan de gemiddelde WOZ-waarde in de gemeente.</p> <p>De uitvoering van deze NIP-gelden wordt in het De Groene Zone Isoleren project meegenomen.</p>
Doel	Dit regionale project heeft als doel om het isoleren van woningen aan te stimuleren en mogelijk te maken. Dit project geeft ook inzicht in hoe energiezuinig de woningvoorraad is.
Hoofddoel	Energiebesparing.
Rol gemeente	Mogelijk maken.
Doelgroep	Het project is alleen bedoeld voor particuliere woningeigenaren (geen VvE's of verhuurders).
Mogelijke partners	De regio.

Project	<i>Verduurzaming evenementen</i>
Omschrijving	In Best vinden verschillende evenementen plaats. Een voorbeeld hiervan is de kermis. Het verduurzamen van evenementen is belangrijk.
Doel	De klimaatimpact van evenementen verkleinen.
Hoofddoel	Overkoepelend.
Rol gemeente	Mogelijk maken.
Doelgroep	Organisatoren van evenementen, bezoekers van evenementen.
Mogelijke partners	Best Duurzaam, kermisexploitanten.

Project	<i>Netcongestie</i>

Omschrijving	In Noord-Brabant is er een stop voor grootverbruikersaansluitingen. Dat is een aansluiting groter dan 3x 80 Amp. Dit geldt voor het afnemen en leveren van elektriciteit. Het verzwaren van bestaande aansluitingen/het krijgen van een nieuwe zal dus langer duren of niet mogelijk zijn. Het elektriciteitsnetwerk zal in Best verzwaard moeten worden. Dan komt er weer ruimte vrij op het net.
Doel	Het verzwaren van elektriciteitsnetwerk in Best.
Hoofddoel	Duurzame elektriciteit.
Rol gemeente	Mogelijk maken.
Doelgroep	Netbeheerders, bedrijven, voorzieningen (bv. scholen).
Mogelijke partners	Netbeheerders Enexis en Tennet.

Project	<i>Natuur inclusief (ver)bouwen</i>
Omschrijving	Het verduurzamen van gebouwen heeft ook invloed op de natuur. Denk dan aan vleermuizen die in een spouwmuur wonen. Het is belangrijk om de natuur rondom gebouwen zo veel mogelijk te behouden, wanneer we verduurzamen. Ook kunnen we het aantal soorten planten en dieren vergroten. Bijvoorbeeld door groene daken, groene tuinen en het plaatsen van nestkastjes.
Doel	Bestaande natuur rondom gebouwen zo veel mogelijk behouden. Als het kan, dan vergroten we het aantal soorten en planten.
Hoofddoel	Overkoepelend.
Rol gemeente	Mogelijk maken.
Doelgroep	Inwoners.
Mogelijke partners	Isolatiebedrijven, zonnepanelen installateurs, groenverenigingen, regiogemeentes, provincie.

Project	<i>Verduurzaming erfgoed</i>
Omschrijving	Het verduurzamen van erfgoed vraagt om een goede combinatie tussen verduurzaming en historische/monumentale waarden.
Doel	Verduurzamen van erfgoed.
Hoofddoel	Overkoepelend.
Rol gemeente	Mogelijk maken.
Doelgroep	Eigenaren van erfgoed.
Mogelijke partners	Adviesbureaus.

Project	<i>Energiearmoede (onder andere energiecoaches)</i>
Omschrijving	Het project energiearmoede richt zich op het aanpakken van een dringend maatschappelijk probleem. Dat is het gebrek aan betaalbaarheid van energie voor sommige groepen in Best. Energiearmoede ontstaat wanneer huishoudens hun energierekening niet kunnen betalen of voorzien in hun basisenergiebehoeften. Het project is bedoeld voor huishoudens die zich in een financieel kwetsbare positie bevinden. Die huishoudens hebben moeite om hun energiekosten te dragen. Denk dan aan mensen met een laag inkomen, ouderen, mensen met een beperking, alleenstaande ouders, werklozen of huurders en kopers met hoge woonlasten. Deze groepen lopen het risico dat energie die ze wel nodig hebben, niet kunnen betalen. Dan besparen ze op essentiële energievoorzieningen. Dat verslechtert hun gezondheid, levenskwaliteit en woonplezier.
Doel	Het doel is om energiearmoede te verminderen. Dit doet de gemeente Best door met behulp van energiecoaches huishoudens energieadvies te geven. Ook plaatsen de energiecoaches kleine energiebesparende maatregelen in de woningen (bijvoorbeeld ledlampen).
Hoofddoel	Energiebesparing.
Rol gemeente	Mogelijk maken.

Doelgroep	Inwoners met een laag inkomen, die een energietoeslag hebben ontvangen.
Mogelijke partners	LEVgroep, Lumens, Best Duurzaam.

Project	Regionale Energiestrategie (RES)
Omschrijving	<p>Een Regionale Energiestrategie is een plan dat op regionaal niveau wordt gemaakt om de overgang naar duurzame energie te bevorderen. Het is een belangrijk instrument in de energietransitie. De aandacht ligt op het opwekken van hernieuwbare energie, het verminderen van CO₂-uitstoot en het verduurzamen van de energievoorziening.</p> <p>De RES wordt ontwikkeld door een samenwerking van verschillende partijen, zoals gemeenten, provincies, waterschappen en netbeheerders. Deze regionale samenwerking is nodig, omdat de energietransitie niet stopt bij de grens van de gemeente. Het vereist een gezamenlijke aanpak om de doelen te behalen.</p>
Doel	<p>De gemeente Best is actief deelnemer in het maken van de strategie. Dit houdt in dat we samen met andere organisaties het volgende onderzoeken:</p> <ul style="list-style-type: none"> - de lokale energiebehoefte - de potentie voor hernieuwbare energiebronnen - de ruimtelijke mogelijkheden voor bijvoorbeeld wind- en zonne-energie. <p>Daarnaast betrekken we de lokale gemeenschap en belanghebbenden bij het RES-proces. Dit doen we door informatiebijeenkomsten, participatiebijeenkomsten (bewonersoverleg) en het verzamelen van input en ideeën van inwoners. Zo zorgen we ervoor dat de RES aansluit bij de wensen van de lokale bevolking.</p> <p>Als laatste werkt de gemeente Best de RES uit in lokale maatregelen en beleid. Bijvoorbeeld, het maken van beleid ontwikkelen om duurzame energieprojecten aan te moedigen.</p>
Hoofddoel	Overkoepelende projecten.
Rol gemeente	Actief deelnemen in de RES.
Doelgroep	Inwoners, bedrijven en organisaties.
Mogelijke partners	Deelnemende gemeenten, netbeheerders, organisaties.

Project	Verduurzaming woningen
Omschrijving	Het aanmoedigen van bewoners om hun huis te verduurzamen. De gemeente helpt hierbij. Dit gebeurt door ze te informeren. Ook organiseert de gemeente collectieve inkoopacties voor zonnepanelen en (hybride) warmtepompen.
Doel	Verduurzaming woningen van woningeigenaren.
Hoofddoel	Overkoepelende projecten.
Rol gemeente	Mogelijk maken.
Doelgroep	Woningeigenaren.
Mogelijke partners	Adviesbureaus voor verduurzaming van woningen, Best Duurzaam.

Project	Verduurzamen bedrijven
Omschrijving	Het aanmoedigen van verduurzaming bij bedrijven en bedrijventerreinen. Dit gaat over energiebesparing, duurzame warmte, duurzame elektriciteit, mobiliteit en water en groen. Dit doen we door de bedrijven te informeren. Ook organiseert de gemeente acties, zoals duurzaamheidsscans.
Doel	Verduurzaming bedrijven en bedrijventerreinen.
Hoofddoel	Overkoepelende projecten.
Rol gemeente	Mogelijk maken.
Doelgroep	Bedrijven.
Mogelijke partners	OCB, winkeliersverenigingen.

Project	<i>De Groene Zone Zonnepanelen 1.1</i>
Omschrijving	Het project maakt het voor inwoners makkelijk om zonnepanelen op het eigen dak aan te leggen. De gemeente helpt bij het aanleggen, subsidies aanvragen en het bekijken van mogelijkheden voor een lening.
Doel	Zon-op-dak aanmoedigen.
Hoofddoel	Duurzame elektriciteit.
Rol gemeente	Facilitator.
Doelgroep	Inwoners met koopwoning en VvE's.
Mogelijke partners	Regiogemeenten.

Project	<i>Zon op en langs snelwegen (OER)</i>
Omschrijving	In het programma Opwek Energie op Rijksvastgoed (OER) onderzoekt de gemeente waar en hoe er grootschalig energie kan worden geproduceerd op Rijksgronden. Het programma treft de voorbereidingen voor uitvoeren van energieprojecten door ontwikkelaars. Gemeente Best is kartrekker van de OER voor de regio. De aandacht ligt bij projecten langs rijstroken van de snelwegen A2, A50 en A58.
Doel	Duurzame energieprojecten op Rijksgronden.
Hoofddoel	Duurzame elektriciteit.
Rol gemeente	De gemeente is ambtelijk en bestuurlijk betrokken.
Doelgroep	N.v.t.
Mogelijke partners	Rijkswaterstaat, ontwikkelaars van energieprojecten.

Project	<i>Afwegingskader energieopwekking buitengebied Best</i>
Omschrijving	Het actualiseren van het bestaande beleid voor grootschalige energieopwekking in het buitengebied. De wereld is veranderd. Daarom werkt de gemeente de visie en het afwegingskader grootschalig energieopwekking bij. De gemeente zoekt naar een evenwicht tussen natuurontwikkeling, landbouw, woningbouw en duurzame energie.
Doel	Aangeven waaraan energieprojecten in het buitengebied moeten voldoen.
Hoofddoel	Duurzame elektriciteit.
Rol gemeente	Opsteller van beleidsdocumenten.
Doelgroep	Projectontwikkelaars van grootschalige energie opwek.
Mogelijke partners	O.a. Natuurorganisaties, landbouworganisaties, ZLTO, Klankbordgroep Groen.

Project	<i>Zonnevelden</i>
Omschrijving	Voor de grootschalige opwekking van duurzame energie werkt de gemeente aan verschillende projecten: <ol style="list-style-type: none"> 1. zonnevelden bij bedrijven met een accu ertussen. 2. zonneveld bij dierentuin Best Zoo. 3. het verbinden van het nieuwe Van der Valk hotel aan een bestaand zonneveld 4. Solar carports bij Aquabest (zonnepanelen op grote parkeerplaats) <p>De projecten bevinden zich in verschillende fases zoals onderzoek, vergunning en uitvoering. De gemeente Best heeft een viewer om te kijken in welke fase de projecten zitten. Ook kijkt de gemeente naar de communicatie rond de projecten en welke partijen erbij betrokken zijn. De gemeente beoordeelt of het mogelijk is om op een bepaalde plek een zonneveld toe te staan. Het plan voor een zonneveld kan komen van bedrijven, corporaties of organisaties (bijvoorbeeld Rijkswaterstaat).</p>

Doel	Het maken van kwalitatief hoogwaardige zonnevelden.
Hoofddoel	Duurzame elektriciteit.
Rol gemeente	Facilitator en toetser.
Doelgroep	Projectontwikkelaars.
Mogelijke partners	Best Energie.

Project	Gemeentelijk vastgoed
Omschrijving	De gemeente moet haar vastgoed verduurzamen. We hebben een voorbeeldfunctie. In totaal zijn er ongeveer 70 panden die verduurzaamd moeten worden.
Doel	Al het gemeentelijk vastgoed verduurzamen.
Hoofddoel	Overkoepelend.
Rol gemeente	Initiatiefnemer.
Doelgroep	
Mogelijke partners	Gebruikers.

Project	Verduurzaming maatschappelijk vastgoed niet in eigendom van de gemeente
Omschrijving	De gemeente Best zet in op het verduurzamen van scholen, buurthuizen, sporthallen en overig maatschappelijk vastgoed. Dit doen we onder andere door de "Subsidieregeling verduurzaming maatschappelijk vastgoed niet in eigendom van de gemeente".
Doel	Het verduurzamen van maatschappelijk vastgoed niet in eigendom van de gemeente.
Hoofddoel	Overkoepelend.
Rol gemeente	Facilitator.
Doelgroep	
Mogelijke partners	Gebruikers en eigenaren van maatschappelijk vastgoed.

Project	Laadpalenbeleid (auto + fiets)
Omschrijving	De gemeente Best zet zich in om het rijden met elektrisch vervoer te stimuleren boven voertuigen die fossiele brandstof gebruiken. Hierbij wordt er gekeken naar de dekking van (snel)laadpalen, het bevorderen van laden met zelf-opgewekte stroom, en het stimuleren van elektrische fietsen door middel van fietslaadpalen. De gemeente Best neemt deel in de bovenregionale aanbesteding van laadpalen vanuit de provincie, om daarmee de dekking zoveel mogelijk te verhogen en daarmee snel te kunnen anticiperen op een toename van dan wel of een nieuwe vraag naar elektrisch laden.
Doel	Het stimuleren van elektrisch vervoer boven voertuigen die fossiele brandstof gebruiken.
Hoofddoel	Overig (mobiliteit).
Rol gemeente	Facilitator.
Doelgroep	Zowel de inwoners van, alsook de bezoekers in Best.

Project	Delta Rhine Corridor
Omschrijving	In de toekomst zal er via het DRC (Delta Rhine Corridor) tracé waterstof gaan lopen. De gemeente Best onderzoekt de volgende drie vragen: <ul style="list-style-type: none"> - Wil de gemeente Best gekoppeld worden aan dit tracé? - Is het mogelijk dat de gemeente Best gekoppeld wordt aan dit tracé? - Kan de gemeente Best aansluiten bij andere waterstof tracés als de DRC geen mogelijkheid is?

Doel	Het onderzoeken van de behoefte van en de mogelijkheden tot de aankoppeling tot een waterstofnetwerk.
Hoofddoel	Duurzame warmte.
Rol gemeente	Onderzoeker, facilitator.
Doelgroep	Bedrijven.
Mogelijke partners	Gemeente Eindhoven en andere omliggende gemeentes, Brainport Development.

Project	Green deal zorg
Omschrijving	Als gemeente hebben we de Greendeal Zorg ondertekend. We sluiten jaarlijks aan bij het jaar event, dat wordt georganiseerd door EnterNextLevel.
Doel	Betrokken blijven bij de verduurzaming van zorginstellingen binnen onze gemeente.
Hoofddoel	Verduurzaming.
Rol gemeente	Onderhouden netwerk.
Doelgroep	Zorginstellingen.
Mogelijke partners	

Project	Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen
Omschrijving	De gemeente Best heeft een voorbeeldfunctie. Daarom maken we de gemeentelijke organisatie duurzamer. Dit doen we onder andere door Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en inkopen (MVOI). 6 februari 2023 heeft de gemeente het manifest MVOI ondertekend. Op 23-01-2024 is het actieplan vastgesteld. De thema's waar de gemeente aandacht aan geeft zijn: <ul style="list-style-type: none"> - Klimaat (verminderen & voorkomen van CO2-uitstoot en andere broeikasgassen); - Milieu (voorkomen van vervuiling van het milieu en het beschermen van de leefomgeving & biodiversiteit); - Circulair (inzet van nieuwe grondstoffen verminderen en het hergebruiken van materialen); - Social return (verbeteren kansen banenmarkt voor mensen met een afstand tot deze banenmarkt).
Doel	Duurzamer opdrachtgeven en inkopen.
Hoofddoel	Overkoepelend.
Rol gemeente	Opdrachtgever.
Doelgroep	Gemeentelijke organisatie, marktpartijen.
Mogelijke partners	Marktpartijen.

Project	Ondersteuning verduurzaming nieuwbouw en herinrichting
Omschrijving	Bij nieuwbouw of (her-)inrichtingsplannen zorgen dat duurzaamheid meegenomen wordt. Om zoveel mogelijk een plantoekomstbestendig uit te voeren wat betreft duurzaamheid.
Doel	Duurzaamheid meteen inbedden in de plannen.
Hoofddoel	Overkoepelend.
Rol gemeente	Sturend.
Doelgroep	
Mogelijke partners	Projectontwikkelaars, initiatiefnemers.

Project	Project Verduurzamen VvE's
Omschrijving	Voor huishoudens die vallen onder een Verenigingen van Eigenaars (VvE's) is verduurzamen een extra ingewikkelde opgave. Ze moeten het immers eens

	worden met alle andere eigenaren van het woningcomplex over onderzoek, maatregelen, geld en planning. Daarom willen de gemeenten Best, Geldrop-Mierlo en Veldhoven aan de slag met een specifieke ondersteuningsaanpak om VvE's te helpen in hun verduurzamingsreis. Deze gemeenten bieden nu nog geen ondersteuning aan VvE's om te verduurzamen.
Doel	Het ondersteunen van VvE's bij het verduurzamen van hun pand.
Hoofddoel	Overkoepelend.
Rol gemeente	Facilitator.
Doelgroep	Wooncomplexen van VvE's die (deels) in handen zijn van particuliere woneigenaren.
Mogelijke partners	Woningbouwcorporaties, Best Duurzaam, Best Energie.

Project	<i>Subsidieregeling duurzame maatschappelijke initiatieven</i>
Omschrijving	Er is een subsidieregeling voor een inwoner of groep inwoners of een vrijwilligersorganisatie uit Best om scholieren of andere inwoners in Best te informeren over duurzaamheid in brede zin.
Doel	Het ondersteunen van vrijwilligersorganisaties/ inwoners bij het delen van duurzaamheidskennis.
Hoofddoel	Overkoepelend.
Rol gemeente	Facilitator.
Doelgroep	Inwoners van Best.
Mogelijke partners	Best Duurzaam, Best Energie, Klimaatburgemeester.

Project	<i>Soorten Management Plan</i>
Omschrijving	Om een goed evenwicht te krijgen tussen bescherming van diersoorten/ biodiversiteit en het isoleren van woningen is het nodig om een Soorten Management Plan op te stellen.
Doel	Een robuust plan om enerzijds de biodiversiteit te bevorderen en anderzijds de duurzaamheidsdoelstelling te halen.
Hoofddoel	Energiebesparing.
Rol gemeente	Opdrachtgever.
Doelgroep	
Mogelijke partners	Woco's, IVN.

Project	<i>Regio prestatieafspraken</i>
Omschrijving	Best valt binnen de Metropoolregio Eindhoven (MRE) en werkt daarbinnen aan de thema's energietransitie, mobiliteit, economie, ruimte & wonen en landelijk gebied. Zo worden voor wonen afspraken gemaakt in woningaantallen en typologieën die lokaal worden vertaald in Prestatieafspraken.
Doel	Voor wat betreft de energietransitie wordt onder andere gewerkt aan de rijksopdracht voor grootschalige opwek in de zgn. RES (Regionale Energie Strategie). Binnen de RES MRE zijn er 4 sub regio's waarbij Best valt binnen het SGE (Stedelijk Gebied Eindhoven).
Hoofddoel	Overkoepelend.
Rol gemeente	Het maken van gezamenlijke afspraken om samen invulling te geven aan de taken en opgaven op het gebied van o.a. de energietransitie.
Doelgroep	Regionale afspraken.
Mogelijke partners	Deelnemer en op bepaalde onderdelen initiator.

Project	<i>Best in balans: een gebiedsgericht programma</i>
Omschrijving	Een samenhangend, gebiedsgericht programma voor natuur, landschap en water.

Doel	Het doel is een samenhangende aanpak van natuur, landschap en water die de omgevingskwaliteit en recreatiemogelijkheden versterkt en waardoor de gevolgen van klimaatveranderingen voor de natuur en het watersysteem beter kunnen worden opgevangen.
Hoofddoel	Overkoepelend.
Rol gemeente	Buitengebied Best.
Doelgroep	Initiator.
Mogelijke partners	De inwoners, bedrijven en instellingen van Best.

Project	<i>Businesscase kleinschalig collectief Heivelden (deels) uitvoeren (Uitwerking warmteprogramma)</i>
Omschrijving	Best gaat aan de slag met één of enkele kleinschalige collectieven om selecte clusters van gebouwen aardgasvrij te maken, leerervaring op te doen met het aardgasvrij maken van gebouwen, inwoners te ontzorgen en grip te houden op de voortgang van de transitie. Deze kleinschalige projecten zijn haalbaar en overzichtelijk voor de gemeente, daar waar een grootschalig warmtenet om regionale samenwerking vraagt en allerlei externe afhankelijkheden kent. De gemeente initieert een eerste aardgasvrijproject in het cluster Heivelden (deels) overeenkomend met de eerder geselecteerde zoekbuurt. Dit kan de vorm hebben van een wijkuitvoeringsplan of een projectinitiatiedocument, maar pas nadat een (globale) businesscase is uitgewerkt om de haalbaarheid van het project en eventueel de alternatieven op een rij te zetten.
Doel	In beeld brengen van de haalbaarheid van een kleinschalig collectief in Heivelden (deels).
Hoofddoel	Duurzame warmte.
Rol gemeente	Initiator/ regisseur.
Doelgroep	In deze fase de gemeente zelf.
Mogelijke partners	Enexis, woningcorporaties, inwoners.

Project	<i>Opstellen projectinitiatiedocument (PID) of wijkuitvoeringsplan (WUP) voor Heivelden (deels) (Uitwerking warmteprogramma)</i>
Omschrijving	Deze fase volgt na de businesscase. Het wijkuitvoeringsplan of projectinitiatiedocument bevat in elk geval: a. Welke stakeholders van belang zijn voor het project; b. Hoe de projectorganisatie eruit komt te zien; c. Op welke manier leerervaringen worden geborgd in de gemeentelijke organisatie; d. Welk budget er beschikbaar is voor het project en daarmee wat de looptijd zal zijn; e. Of er externe expertise benodigd is; f. Welke risico's (in positieve en negatieve zin) er zijn – komt voort uit businesscase. Onderdeel van deze verkenning is rolbepaling door de gemeente en een marktverkenning om te onderzoeken welke bedrijven kunnen ondersteunen bij het realiseren van kleinschalige collectieven.
Doel	In beeld brengen van de projectorganisatie inclusief rolneming gemeente, risico's, afhankelijkheden en budgettering en bemensing project.
Hoofddoel	Duurzame warmte.
Rol gemeente	Initiator/ regisseur.
Doelgroep	De gemeente zelf + belangrijke stakeholders waaronder inwoners.
Mogelijke partners	Enexis, woningcorporaties, inwoners, financiers, investeerders, samenwerkingspartners, andere overheidslagen, Best duurzaam/energie.

Project	<i>Marktverkenning (Uitwerking warmteprogramma)</i>
----------------	--

Omschrijving	<p>Uit de vorige fase (PID/WUP) ontstaan projectcontouren. De kans is groot dat er marktpartijen gezocht moeten worden om aan één of meerdere onderdelen van het projectplan uitvoering te geven. De gemeente heeft in deze fase helder wat haar eigen beoogde rol is en welke rol zij voor stakeholders ziet, welke kaders relevant zijn en wat er nodig is voor de financierbaarheid van het project.</p> <p>Een marktverkenning moet uitwijzen in hoeverre marktpartijen invulling kunnen geven aan het door de gemeente uitgevraagde profiel.</p> <p>Deze fase kan (deels) parallel lopen met de PID/WUP-fase.</p>
Doel	In beeld brengen in hoeverre marktpartijen de door de gemeente in het kader van de PID/WUP opgestelde ondersteuningsbehoefte kunnen leveren.
Hoofddoel	Duurzame warmte.
Rol gemeente	Initiator/ regisseur.
Doelgroep	De gemeente zelf + belangrijke stakeholders waaronder inwoners.
Mogelijke partners	Enexis, woningcorporaties, inwoners, financiers, investeerders, samenwerkingspartners, andere overheidslagen.

Project	<i>Rolbepaling gemeente in project (Uitwerking warmteprogramma)</i>
Omschrijving	Afhankelijk van de ambities en kaders die in het PID/de WUP worden vastgelegd en aansluitend bij de uitkomsten van de marktverkenning zal de gemeente na moeten denken over de eigen rolbepaling. Dit is niet zozeer een apart project, het is onderdeel van alle projecten die onder de pilot Heivelden (deels) vallen. Het is goed als de gemeente vroegtijdig een beeld heeft bij haar gewenste rol in de pilot, maar tegelijk moeten we pragmatisch blijven. Het opstellen van de PID/WUP samen met stakeholders of de uitkomsten van de marktverkenning kunnen tot een andere rol voor de gemeente leiden.
Doel	Bepalen rol en bijbehorende verantwoordelijkheden van de gemeente binnen het pilotproject.
Hoofddoel	Duurzame warmte.
Rol gemeente	Initiator/ regisseur.
Doelgroep	De gemeente zelf + belangrijke stakeholders waaronder inwoners.
Mogelijke partners	Enexis, woningcorporaties, inwoners, financiers, investeerders, samenwerkingspartners, andere overheidslagen.

Project	<i>Verkenning welke potentie er is voor andere kleinschalige collectieven (Uitwerking warmteprogramma)</i>
Omschrijving	Gemeente Best zal met één pilot beginnen, maar mogelijk dienen zich meer interessante clusters aan. In het warmteprogramma zijn criteria genoemd waarop gelet kan worden bij het bepalen van clusters. Maar het initiatief kan ook van buiten de gemeente komen, bijvoorbeeld van een woningcorporatie. Het past met vaststelling van het warmteprogramma binnen het beleid van de gemeente om deze initiatieven te ondersteunen, wanneer ze voldoen aan de genoemde kaders en inzichten uit het warmteprogramma.
Doel	Kleinschalig collectieven faciliteren daar waar ze een beter alternatief zijn dan individuele oplossingen.
Hoofddoel	Duurzame warmte.
Rol gemeente	Initiator/ regisseur of meewerkend aan extern initiatief.
Doelgroep	Nader te bepalen.
Mogelijke partners	Enexis, woningcorporaties, inwoners.

Project	<i>Programma Bespaarbuurten opstellen met doelstelling 2030, aanpak om het doel te bereiken en vorm van samenwerking met woningcorporaties en VvE's (Uitwerking warmteprogramma)</i>
Omschrijving	Hoewel in de Transitievisie Warmte was opgenomen om een besparingsprogramma op te zetten, is dit in de praktijk (nog) niet gebeurd. Er zijn wel projecten

	geweest met het doel om besparing te stimuleren, zoals De Groene Zone Isoleren. Het is goed als deze projecten doorgaan voor alle inwoners van Best, maar het is ook belangrijk dat er een systematisch plan komt voor specifiek de bespaarbuurten. Onderdeel hiervan is bijvoorbeeld een aparte doelstelling voor 2030, een aanpak om dit doel te bereiken (een programma met daarin diverse projecten) en een samenwerking met woningcorporaties en VvE's.
Doel	Faciliteren van voldoende besparing in de bespaarbuurten in overeenstemming met Transitievisie Warmte/ warmteprogramma.
Hoofddoel	Overkoepelend.
Rol gemeente	Facilitator, aanjager, stimulerende partij.
Doelgroep	Eigenaar-bewoners, verhuurders.
Mogelijke partners	Inwoners, woningcorporaties.

Project	<i>Uitvoeren Programma Bespaarbuurten (Uitwerking warmteprogramma)</i>
Omschrijving	Uitvoering van bovenstaand project.
Doel	Faciliteren van voldoende besparing in de bespaarbuurten in overeenstemming met Transitievisie Warmte/ warmteprogramma.
Hoofddoel	Overkoepelend.
Rol gemeente	Facilitator, aanjager, stimulerende partij.
Doelgroep	Eigenaar-bewoners, verhuurders.
Mogelijke partners	Inwoners, woningcorporaties.

Project	<i>Handelingsperspectief per buurt(type) communiceren na vaststelling warmteprogramma (Uitwerking warmteprogramma)</i>
Omschrijving	Veel inwoners uit de zoekbuurten vragen zich af wat het betekent om in een zoekbuurt te wonen en wanneer hun huis 'aan de beurt' is. Op dit moment heeft de gemeente meer kennis dan in 2021 en is duidelijk dat een grootschalig warmtenet een mogelijkheid kan zijn, maar dat dit in elk geval niet vóór 2030 gerealiseerd zal zijn. Dat betekent afhankelijkheid van externe ontwikkelingen waar de gemeente op moet wachten, en daarmee nog geen duidelijkheid op korte termijn voor de inwoners, woningcorporaties en andere stakeholders van Naastenbest en Wilhelminadorp. We willen inwoners en stakeholders wel vertellen waar de gemeente mee bezig is en wat ze al zelf kunnen doen.
Doel	Heldere communicatie naar inwoners toe.
Hoofddoel	Duurzame warmte.
Rol gemeente	Bevoegd gezag aardgasvrij.
Doelgroep	Inwoners, woningcorporaties en andere stakeholders.
Mogelijke partners	REL, woningcorporaties.

Project	<i>Stimuleren van en deelname aan toekomstige onderzoeken naar duurzame warmtetechnieken en diens lokale toepassing (Uitwerking warmteprogramma)</i>
Omschrijving	De laatste jaren zijn er goede stappen gezet op het gebied van onderzoek naar geothermie en aquathermie. Van aquathermie is de potentie inmiddels duidelijk en vereist toepassing ervan nog vooral afstemming met buurgemeenten. Voor geothermie geldt dat er in 2024 een proefboring zal plaatsvinden op een nader te bepalen locatie. Dat geeft weer nieuwe inzichten in de lokale toepassing ervan. Ook speelt onderzoek naar groengas steeds meer op regionaal niveau.
Doel	Meer kennis en inzicht op doen over de mogelijke toepassing van regionale duurzame warmtebronnen.
Hoofddoel	Duurzame warmte.
Rol gemeente	Regisseur/ initiator.

Doelgroep	Gemeente zelf, inwoners.
Mogelijke partners	Andere overheidslagen, RES MRE.

Project	<i>Voortzetten periodieke afstemming communicatie (Uitwerking warmteprogramma)</i>
Omschrijving	Op dit moment is er regelmatige afstemming tussen cluster duurzaamheid en communicatie. Dan wordt besproken welke duurzaamheidsacties lopen en welke communicatie-acties nodig zijn. Het lukt dus al goed om op regelmatige basis te communiceren. Aanvullend is het belangrijk om waar nodig te communiceren en participeren met inwoners wanneer dat een belangrijk onderdeel van het project is: bijvoorbeeld in de zoekbuurten in clusters waar gewerkt gaat worden met een aardgasvrij project.
Doel	Structureel communiceren over duurzaamheidsbeleid.
Hoofddoel	Overkoepelend.
Rol gemeente	Inwoners (en andere stakeholders) stimuleren en informeren.
Doelgroep	Inwoners.
Mogelijke partners	Best duurzaam, woningcorporaties, mogelijk meer afhankelijk van het project.

Project	<i>Uiterlijk eind 2026 actualisatie Warmteprogramma opstellen (Uitwerking warmteprogramma)</i>
Omschrijving	Wettelijk dient het beleid elke vijf jaar geactualiseerd te worden, de gemeente Best kiest ervoor om dit elke twee jaar te doen. In principe voorzien we uiterlijk eind 2026 de volgende actualisatie. De bedoeling is dat uitvoering en beleid parallel gaan lopen.
Doel	Actueel beleid maken.
Hoofddoel	Duurzame warmte.
Rol gemeente	Regisseur.
Doelgroep	Inwoners en professionele stakeholders.
Mogelijke partners	Enexis, woningcorporaties, inwoners, Best duurzaam/energie.

Project	<i>Periodiek leerervaringen ophalen (Uitwerking warmteprogramma)</i>
Omschrijving	De ontwikkelingen in de warmtetransitie gaan snel. Daarom is het van belang om resultaten van de projecten elders in de regio en in het land in de gaten te houden. Dat kan immers weer belangrijke voordelen opleveren voor de warmtetransitie in Best.
Doel	Kennis en ervaring opdoen/ actueel houden.
Hoofddoel	Duurzame gebouwde omgeving.
Rol gemeente	Proactief kennis en ervaring opdoen.
Doelgroep	Gemeente zelf.
Mogelijke partners	NPLW, RES MRE, RVO, etc.

Project	<i>Actief deelnemen aan de regionale communities of practice (Uitwerking warmteprogramma)</i>
Omschrijving	Best is voor een groot deel afhankelijk van de samenwerking met andere gemeenten in de regio. Het geothermieproject is bijvoorbeeld alleen haalbaar in samenwerking met o.a. buurgemeenten, investeerders, woningcorporaties en de netbeheerder. Ook andere projecten zijn vaak succesvoller als ze in regionale samenwerking worden opgepakt. De regionale community of practice is een kans om samenwerking met nabije gemeenten te bevorderen en te verkennen waar koppelkansen en samenwerkingsmogelijkheden liggen.
Doel	Samenwerken in de regio.

Hoofddoel	Duurzame gebouwde omgeving.
Rol gemeente	Proactief kennis en ervaring opdoen.
Doelgroep	Gemeente zelf.
Mogelijke partners	Buurgemeenten, RES MRE.

BIJLAGE 4

Dit is een programma onder de Omgevingswet. Hij moet dus voldoen aan de volgende voorwaarden (zie artikel 3.17 Omgevingswet). De schuingedrukte tekst komt uit de omgevingswet:

1. *Het programma bevat in ieder geval een beschrijving van:*
 - a. *het gebied waarvoor het programma geldt,*
Het programma duurzaamheid geldt voor de hele gemeente Best.
 - b. *de periode waarop het programma betrekking heeft,*
Het programma duurzaamheid heeft betrekking op de periode 2024-2030. In 2027 evalueren we dit beleidsstuk.
 - c. *de omgevingswaarde of de andere doelstelling waarvoor het programma wordt vastgesteld,*
Het programma duurzaamheid bevat doelstellingen voor het verminderen van de CO2 uitstoot, het verlagen van het aardgasverbruik en het verhogen van duurzame elektriciteit opwekking.
 - d. *de toestand van het onderdeel van de fysieke leefomgeving waarvoor het programma wordt vastgesteld,*
Hoofdstuk 7 van het programma duurzaamheid gaat over monitoring. Daarin staat hoe Best presteert voor de doelen onder kopje b.
 - e. *de verwachte ontwikkelingen in het gebied die naar verwachting gevolgen hebben voor het voldoen aan de omgevingswaarde of het bereiken van de andere doelstelling,*
In het voorwoord van de wethouder staat: "Duurzaamheid is volop in ontwikkeling." Externe ontwikkelingen (zoals ander beleid op provinciaal/Rijks/Europees niveau) hebben invloed op of de gemeente Best haar duurzaamheidsdoelstellingen gaan halen. De gemeente Best zal zich binnen haar invloedssfeer inspannen om de gestelde doelen te halen, in samenwerking met inwoners, instellingen en bedrijven.
 - f. *de activiteiten die naar verwachting tijdens de periode waarop het programma betrekking heeft in het gebied zullen worden verricht, die naar verwachting effect hebben op:*
 - 1°. *het voldoen aan de omgevingswaarde of het bereiken van de andere doelstelling, of*
 - 2°. *de wijze waarop de ruimte die, gelet op de omgevingswaarde of de andere doelstelling, beschikbaar is voor activiteiten wordt bepaald en verdeeld,*
- In bijlage 2 staan de belangrijkste duurzaamheidsprojecten waar de gemeente Best mee bezig is. Deze dragen bij aan het bereiken van de doelstellingen.
- g. *de gevolgen van de ontwikkelingen, bedoeld onder e, en de activiteiten, bedoeld onder f, voor dat onderdeel van de fysieke leefomgeving,*
Het doel is om energie te besparen in Best en dat de elektriciteit/warmte die we dan nog nodig hebben, op een duurzame wijze opwekken.
- h. *de maatregelen die bijdragen aan het voldoen aan de omgevingswaarde of het bereiken van de andere doelstelling, de verwachte gevolgen daarvan voor dat onderdeel van de fysieke leefomgeving en de termijn waarbinnen deze maatregelen worden uitgevoerd.*
Zie bijlage 1 en 2 voor de activiteiten, aan welke doelstellingen ze bijdragen en wanneer ze gepland staan.
2. *Voor zover de maatregelen, bedoeld in het eerste lid, onder h, het wijzigen van de voorschriften van een omgevingsvergunning of het intrekken van een omgevingsvergunning omvatten, kan het programma ook een beschrijving bevatten van het moment waarop en de voorwaarden waaronder daaraan uitvoering kan of moet worden gegeven.*

Niet van toepassing.

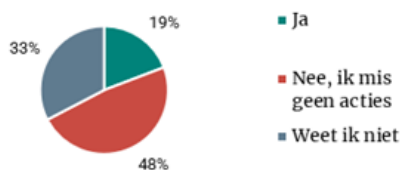
BIJLAGE 5 Duurzaamheid in de gemeente Best

Duurzaamheid in gemeente Best

Acties op het gebied van duurzaamheid

De gemeente Best zet in op het besparen van energie (bijvoorbeeld door isoleren), het stimuleren van aardgasvrij verwarmen en koken en het opwekken van duurzame elektriciteit (bijvoorbeeld zonnepanelen).

Mist u andere acties vanuit de gemeente op het gebied van duurzaamheid? (n = 723)

- Eén op de vijf inwoners geeft aan acties van de gemeente op het gebied van duurzaamheid te missen.
- Inwoners noemen hierbij onder meer: oplaadpalen voor elektrische auto's, aanbod van financiële steun en subsidies, groene daken, vergroening en beplanting van de openbare ruimte, wijkbrede strategieën rondom duurzame stroom en warmte en duidelijkheid in advies en rondom subsidies.
- Circa de helft mist geen acties, een derde geeft aan het niet te weten.

Gemiste acties op gebied van duurzaamheid

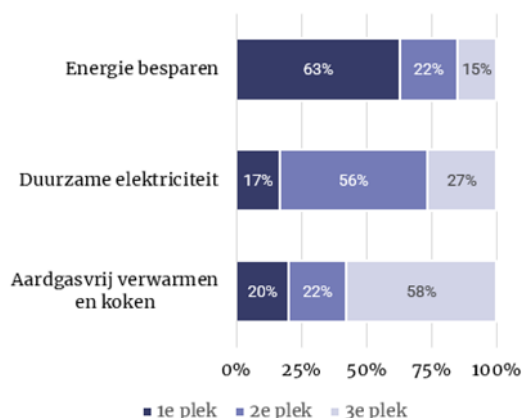

Illustrerende citaten

- "Meer subsidie, verduurzamen kost te veel voor de burgers"
- "Subsidie voor groene daken"
- "Vergroening van tuinen en de straat"
- "Een extra stimulans voor een elektrische auto zou welkom zijn"
- "Initiatieven om de auto's te laten staan"
- "Acties in het kader van isoleren van het huis"
- "Circulaire economie stimuleren"

Prioriteiten in duurzaamheidsbeleid

Welke van deze drie onderdelen van het duurzaamheidsbeleid van gemeente Best vindt u het belangrijkste? Rangschik de aspecten (n = 723)

Gemiddelde positie duurzaamheidsaspecten, op een schaal van 3 (n = 723)

- 1,5** Energie besparen
- 2,1** Duurzame elektriciteit
- 2,4** Aardgasvrij verwarmen en koken

- Inwoners werd gevraagd drie aspecten van duurzaamheidsbeleid van de gemeente te rangschikken naar het belang dat zij hieraan hechten.
- Twee derde geeft energie besparen het meeste prioriteit en zet dit aspect op de eerste plek. De gemiddelde score is 1,5 op een schaal van 3.
- Duurzame elektriciteit wordt door ruim de helft op de tweede plek gezet. De gemiddelde positie van dit aspect is 2,1, waarmee het iets meer prioriteit krijgt dan aardgasvrij verwarmen en koken (gemiddeld: 2,4).
- Circa één op tien (9%) weet niet welk aspect zij het belangrijkste vinden.

Duurzaamheid in gemeente Best

Onderzoeksverantwoording

Aanleiding en aanpak

Aanleiding

- Gemeentes in Nederland nemen verschillende maatregelen op het gebied van energiebesparing, duurzame elektriciteit en het stimuleren van aardgasvrij verwarmen en koken. Dat geldt ook voor de gemeente Best.

Methode

- Voor het onderzoek is het Inwonerspanel Best geraadpleegd. Het panel bestaat uit 1.318 leden. Dit zijn inwoners van de gemeente Best die zich hebben aangemeld voor deelname aan online onderzoeken van de gemeente. De panelleden zijn via e-mail uitgenodigd om deel te nemen aan dit onderzoek.
- De vragenlijst kon worden ingevuld van 8 t/m 22 februari 2024.

Respons

- Voor dit onderzoek zijn alle 1.318 panelleden uitgenodigd en 723 leden hebben de vragenlijst ingevuld. Dat is een respons van 55 procent in het panel.

Analyse

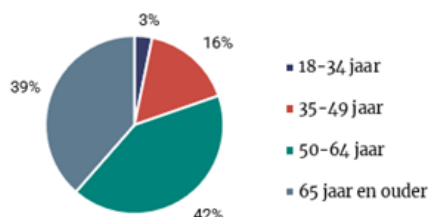
- Op de data is een weging toegepast naar leeftijd en geslacht. Dit betekent dat de verhoudingen naar leeftijd en geslacht zijn teruggebracht naar de werkelijke verhoudingen in de bevolking van Best. Groepen die ondervertegenwoordigd zijn, krijgen een groter gewicht, terwijl oververtegenwoordigde groepen een kleiner gewicht krijgen. Op deze manier zijn de resultaten representatief voor de gehele gemeente Best, wat betreft deze achtergrondkenmerken.
- Indien de percentages niet optellen tot 100 procent, is dit het gevolg van afrondingsverschillen.

Profiel respondenten

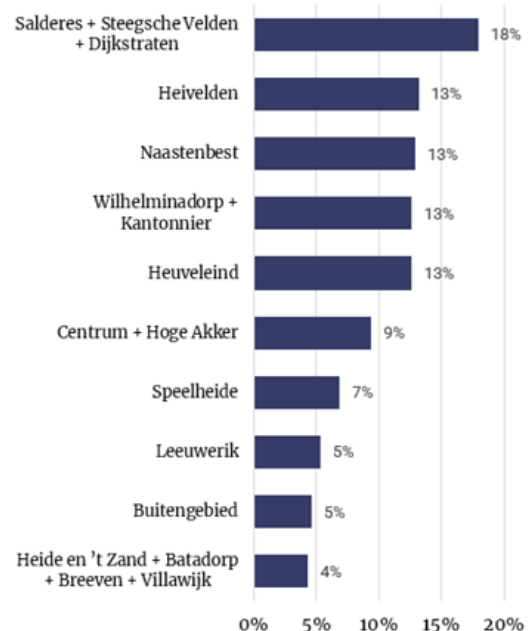
Geslacht

Leeftijd

Wijk

Programma Duurzaamheid | 2024 2030

In Best zetten we in op energie besparen, het opwekken van duurzame energie en aardgasvrij verwarmen. Dit doen we samen met inwoners, organisaties en bedrijven.

Hoofddoel	Lange-termijnambitie	Speerpunten	Projecten																		
Energiebesparing Om klimaatverandering tegen te gaan zet de gemeente Best in op energie besparen. De energie die je niet gebruikt, hoef je ook niet te produceren of verspreiden. Dat verlaagt de CO ₂ -uitstoot. Er zijn verschillende manieren om te besparen als inwoner, organisatie of bedrijf. Je kan klein denken (bijvoorbeeld toezicht op groot (b)voorbeeld dakisolatie).	<table border="1"> <thead> <tr> <th>CO₂-uitstoot</th> <th>Ambitie</th> <th>Besparingsopgave</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2030</td> <td>55% reductie t.o.v 1990</td> <td>7,6 kiloton CO₂</td> </tr> <tr> <td>2050</td> <td>95% reductie t.o.v 1990</td> <td>5,4 kiloton CO₂</td> </tr> </tbody> </table> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Gesverbruik</th> <th>Ambitie</th> <th>Besparingsopgave</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>2030</td> <td>20% reductie t.o.v 2019</td> <td>0,16 miljoen kuub gas</td> </tr> <tr> <td>2050</td> <td>Volledig aardgasvrij</td> <td>0,78 kuub gas</td> </tr> </tbody> </table>	CO ₂ -uitstoot	Ambitie	Besparingsopgave	2030	55% reductie t.o.v 1990	7,6 kiloton CO ₂	2050	95% reductie t.o.v 1990	5,4 kiloton CO ₂	Gesverbruik	Ambitie	Besparingsopgave	2030	20% reductie t.o.v 2019	0,16 miljoen kuub gas	2050	Volledig aardgasvrij	0,78 kuub gas	<ul style="list-style-type: none"> Zelf besparen en isoleren Inwoners, organisaties en bedrijven bewust maken van de noodzaak en meer inzicht geven in de mogelijkheden. Bewustwording en gedragsverandering We stimuleren duurzame gedragsverandering bij inwoners, organisaties en bedrijven. Kleinschalige collectieve duurzame warmteprojecten We gaan aan de slag om met één of enkele kleinschalige collectieven om een aantal gebouwen aardgasvrij te maken. Handlingsperspectief voor zoekbuurten We informeren inwoners in zoekbuurten over no-regret maatregelen en dat er geen grootschalig warmtenet komt voor 2030. Onderzoek We doen onderzoek naar lokale toepassingen van duurzame warmte technieken zoals geothermie en aquiferwarme. Gebruik maken van de 'zonneladder' 1. Zonnepanelen op daken en gevels. 2. Zonnepanelen op gronden in het dorp. 3. Zonnepanelen op no-regret locaties, zoals bermen. 4. Zonnepanelen op gronden in het buitengebied. Ontzorgen Het zo makkelijk mogelijk maken voor inwoners om zonnepanelen aan te schaffen. Aanspaken netzorg In Noord-Brabant is er een stop op grootverbruik aansluitingen (voor afnemen en leveren van elektriciteit). We werken samen met de netbeheerders en andere overheden om dit op te lossen. 	<ul style="list-style-type: none"> De Groene Zone Isoleren (Nationaal Isolatie Programma (NIP)) Energiearmoede Warmteprogramma actualiseren Programma Bespaarbuurten Onderzoek Warmte technieken Pilot Helvelden Visie en afwegingskader grootschalige energieopwek Opwek Energie op Rijkswaarde (OER), zonnevelden De Groene Zone Zonnepanelen
CO ₂ -uitstoot	Ambitie	Besparingsopgave																			
2030	55% reductie t.o.v 1990	7,6 kiloton CO ₂																			
2050	95% reductie t.o.v 1990	5,4 kiloton CO ₂																			
Gesverbruik	Ambitie	Besparingsopgave																			
2030	20% reductie t.o.v 2019	0,16 miljoen kuub gas																			
2050	Volledig aardgasvrij	0,78 kuub gas																			
Duurzame warmte Aardgas veroorzaakt CO ₂ -uitstoot. Om klimaatverandering tegen te gaan moet de CO ₂ -uitstoot drastisch omlaag. Daarom stapt de gemeente Best over van aardgas naar duurzame warmtebronnen.	Van het aardgas af We gaan in Best stap voor stap en buurt voor buurt overstappen op schone energie.	We maken onderscheid tussen verschillende buurten en buurttypen: <ul style="list-style-type: none"> • Zoekbuurten • Bespaarbuurten • Lange-termijnbuurten • Eigen-tempobuurten en buitengebied 	<ul style="list-style-type: none"> Warmteprogramma actualiseren Programma Bespaarbuurten Onderzoek Warmte technieken Pilot Helvelden 																		
Duurzame elektriciteit Om klimaatverandering tegen te gaan moet gemeente Best de CO ₂ -uitstoot omlaag brengen. Overstappen van fossiele elektriciteit naar duurzame is een manier om dat te bereiken.	We zetten in op zonne-energie In 2050 bestaat 70% van de totale elektriciteitsproductie uit hernieuwbare elektriciteit.	Vanuit de RES dragen wij in 2030 2 terawattuur (TWh) aan duurzame energie bij aan het Klimaatakkoord.	<ul style="list-style-type: none"> Visie en afwegingskader grootschalige energieopwek Opwek Energie op Rijkswaarde (OER), zonnevelden De Groene Zone Zonnepanelen 																		

We doen ook projecten die bijdragen aan circulariteit, duurzame mobiliteit en klimaatadaptatie

Strategische visie:
samen met inwoners en ondernemers duurzaamheid vergroten en keuzes maken

Sustainable Development Goals:

- 7 AFFORDABLE AND CLEAN ENERGY
- 11 SUSTAINABLE CITIES AND COMMUNITIES
- 13 CLIMATE ACTION
- 17 PARTNERSHIPS FOR THE GOALS

RES Metropoolregio Eindhoven:

- Samen met de Metropoolregio Eindhoven streven we ernaar om als eerste regio energieneutraal te zijn.
- De afspraken die we gemaakt hebben in het Samenwerkingsakkoord Metropoolregio Eindhoven sluiten hierbij aan.

Programma Duurzaamheid | Dat doen we samen

Dat doen we samen

Strategische visie:
samen met inwoners en ondernemers duurzaamheid vergroten en keuzes maken

Sustainable Development Goals:

- 7 AFFORDABLE AND CLEAN ENERGY
- 11 SUSTAINABLE CITIES AND COMMUNITIES
- 13 CLIMATE ACTION
- 17 PARTNERSHIPS FOR THE GOALS

RES Metropoolregio Eindhoven:

- Samen met de Metropoolregio Eindhoven streven we ernaar om als eerste regio energieneutraal te zijn.
- De afspraken die we gemaakt hebben in het Samenwerkingsakkoord Metropoolregio Eindhoven sluiten hierbij aan.